

UOT 81

<https://doi.org/10.59849/2311-8482.2025.1.174>

TAİRƏ AXUNDOVA*

REALİLƏRİN MƏNBƏ DİLDƏN HƏDƏF DİLƏ TƏRCÜMƏ ÜSULLARI

Dildəki realilər birbaşa mədəniyyətlə bağlı dil vahidləri sayılır. Dildə realilər qədər xalqın mədəniyyətini, etniqrafiyasını, adət ənənəsini əks etdirən ikinci dil vahidlərinə rast gəlinmir. Realilər hər xalqın fərdi mədəniyyətini əks etdirdiyi üçün onların bir dildən digər dilə tərcüməsi də çox böyük çətinliklər törədir. Ona görə də realilər müxtəlif növ üsullarla mənəbə dildən hədəf dilə tərcümə olunur.

Realilərin tərcümə üsullarından biri kimi funksional ekvivalentdən istifadə edilir. Mədəni və məişət realilərinin ötürülməsində ekvivalentlərdən istifadə edilir.

Realilər başqa dildə danışanların reallıqda, məişətdə, praktik təcrübədə olmayan anlayışları, hadisələri, obyektləri adlandıran leksik vahidlərdir. Realilər başqa dildə leksik qarşılığı olmayan xüsusi adlar, coğrafi adlardır. Bu kimi leksik vahidlər qeyri-ekvivalent lüğətə aid edilir. Linqvistik terminlərin lüğət-məlumat kitabçasında realilər sözün nominativ mənası üçün əsas rolunu oynayan maddi mədəniyyət obyektləri kimi göstərir.

Açar sözlər: reali, mədəniyyət, tərcümə, dil, ekvivalent.

Giriş

Realilərin mənəbə dildən hədəf dilə tərcüməsi zamanı funksional və konseptual tərcümə üsullarından istifadə olunur.

Funksional ekvivalentlik prinsipi leksik-qrammatik səviyyədə ekvivalent münasibətlərin qurulması zərurətini inkar etmir, lakin dillərin sistemləri və normaları arasında uyğunsuzluğa görə bu şərt heç də həmişə yerinə yetirilmir.

Mənəbə və hədəf mətnlər aşağıdakı hallarda funksional ekvivalentdir:

— tərcümədə orijinalın mental məzmunu və ya mənası qorunub saxlanılır;

— müəllifin niyyəti ilə ünvanlananın reaksiyası üst-üstə düşür;

— mənəbə mətnin kommunikativ funksiyası hədəf mətnin kommunikativ funksiyası ilə əlaqələndirilir.

Bu halda kommunikativ-praqmatik səviyyədə uyğunluqlar qurmaq və tərcümə transformasiyalar vasitəsilə leksiko-qrammatik xarakterli itkiləri kompensasiya etmək mümkün olarsa, tərcümə yenə də funksional olaraq orijinala ekvivalent olacaqdır. “Realı-1. Xarici dilçiliyin (ekstralinqvistikanın) öyrəndiyi müxtəlif ictimai, siyasi, etnoqrafik, psixoloji və s. amillər; 2. Sözün nominativ mənası üçün əsas maddi mədəniyyət əşyaları [4, s.627].

Əsas məzmun

Realilərin tərcüməsi transkripsiya və transliterasiya, kalkalaşma, ümumi əvəzetmə, təsviri tərcümə, realilərin dəyişdirilməsi və funksional analoqdan istifadə etməklə həyata keçirilə bilər. Sonuncu üsul səthi strukturun tam çevrilməsi ilə semantik invariantı qoruyan bir ifadənin tərcüməsidir. Belə tərcümə hədəf dilin normalarına uyğun olaraq dəyişməz məzmun planını çatdırmaq üçün kifayət qədər və zəruri səviyyədə həyata keçirilir. Funksional ekvivalentdən istifadə tərcümə əsərinin oxucusunda orijinalın oxucusunda olduğu kimi eyni assosiasiyaları

oyatmaq məqsədi daşıyır. Mənbə dildən hədəf dilə tərcümə prosesində funksional ekvivalentlikdən istifadə ən uğurlu üsullardan biri hesab olunur, çünki bədii ədəbiyyatda əsas etibarilə realilərin semantik məzmunu ön plana çıxır və tərcümə mətni son dərəcə aydın olmalıdır. “Dilxarici, ekstralinqivistik materialları dilin öyrənilməsinə, mənimsənilməsinə cəlb etmədən dil vahidlərinin məna və məna çalarlarını dil və nitq vahidlərinin funksiyalarını real şəkildə həmin dilin daşıyıcılarının qavradığı tutum və həcmdə mənimsəmək olmaz” [1,s.4].

Funksional analoqdan istifadə nümunələrini təhlil edərək belə nəticəyə gələ bilərik ki, uşaq ədəbiyyatı kontekstində bu metodun yüksək tezliyi onunla bağlıdır ki, əgər realı xüsusi semantik yük daşımırsa və bu realiyə rast gəlinən əsərin hədəf auditoriyası uşaqlardırsa, realilərin bu tərcümə üsulu ən uğurlu və adekvatdır.

Tədqiqat materialımız amerikalı yazıçı Elayni Lobl Köniqsburqun “Xanım Basil E. Frankveylərin qarışıq sənədlərindən” («From the Mixed-Up Files of Mrs. Basil E. Frankweiler») povesti və onun E. Kanişçeva tərəfindən tərcüməsi üzərində aparılmışdır. Uşaq ədəbiyyatının klassiki olmaqla bu əsər XX əsrdə Amerikanın mədəni və məişət realiləri ilə zəngin olması baxımından da maraqlıdır. Povestdə görməli yerlər, qab-qacaq, məişət texnikası, geyimlər, şirkət və mağazaların adları öz əksini tapmışdır.

L.S. Bərxudarov realiləri başqa dildə danışanların reallıqda, məişətdə, praktik təcrübədə olmayan anlayışları, hadisələri, obyektləri adlandıran sözlər kimi müəyyən edir [6, s. 93]. Realiləri başqa dildə leksik qarşılığı olmayan xüsusi adlar, coğrafi adlar və “təsadüfi boşluqlar”la yanaşı, L.S. Bərxudarov qeyri-ekvivalent lüğətə aid edir. “Linqvistik terminlərin lüğət-məlumat kitabçasında realilər sözün nominativ mənası üçün əsas rolunu oynayan maddi mədəniyyət obyektləridir” [11, s.236].

Realilərin tərcüməsi transkripsiya və transliterasiya, kalkalaşma, ümumi əvəzetmə (generalizasiya və ya konkretləşdirmə), təsviri tərcümə, realilərin dəyişdirilməsi və funksional analoqdan istifadə etməklə həyata keçirilə bilər [8, s.85]. Sonuncu üsul səthi strukturunun tam çevrilməsi ilə, lakin semantik invariantı qoruyan bir ifadənin tərcüməsidir. Belə tərcümə hədəf dilin normalarına uyğun olaraq dəyişməz məzmun planını çatdırmaq üçün kifayət qədər və zəruri səviyyədə həyata keçirilir. Başqa sözlə, bu, hədəf dilin oxucusunda analoji reaksiya doğuran yekun ifadənin elementidir. Funksional analoqdan istifadə tərcümənin oxucusunda orijinalın oxucusunda olduğu kimi eyni assosiasiyaları oyatmaq məqsədi daşıyır [5, s.113]. Söhbət uşaq ədəbiyyatından gedirsə, bu halda funksional analoqdan istifadə ən uğurlu üsullardan biri hesab olunur, çünki uşaq ədəbiyyatında əsas etibarilə realilərin semantik məzmunu ön plana çıxır və tərcümə mətni son dərəcə aydın olmalıdır. Aşağıdakı nümunələri nəzərdən keçirək: *...unlike most boys his age, he had never even begun collecting baseball cards* [2, s. 6]. *В отличие от других мальчишек, Джимми не тратился на дурацкие открытки с портретами бейсболистов* // *Digər oğlanlardan fərqli olaraq, Cimmi beysbolçuların portretləri olan axmaq açıqçalara pul xərcləməirdi* [12, s.9].

«Бейсбольные карточки» («baseball cards») // “Beysbol kartları” beysbolun xüsusilə populyar olduğu və beysbol liqalarının mövcud olduğu ABŞ, Kanada və Yaponiyada kolleksiyadır. Rusdilli ölkələrdə də oxşar realilər mövcuddur - açıqçalar, tanınmış insanların təsvirləri olan kartlar. Buna görə də, bu transformasiya funksional analoq hesab edilə bilər, bunun sayəsində oxucu beysbol kartlarının nə olduğunu və nə ilə paralel çəkilə biləcəyini başa düşməlidir. “Bu və ya digər dildə milli koloritlə bağlı olan, bir dildən başqa dilə tərcümə zamanı çətinlik törədən söz və söz birləşmələri dilçilikdə realı hesab olunur. Realilər sırf milli

xarakterli, məişətlə bağlı əşyaların, anlayışların, mücərrəd varlıqların adlarını əks etdirir. Bu qəbildən olan sözlər, əslində ekvivalentlərsiz leksik vahidlərdir”[3,s.43].

Funksional analoq əsasən təhsil sistemindən, xüsusən də tələbələrin “statusundan” danışarkən istifadə olunur: *She was bored with simply being straight-A's Claudia Kincaid* [2, s.7]. O, sadəcə Emma Kincaid - əlaçı olmaqdan yorulmuşdu [10, s.11]. Bildiyiniz kimi, ABŞ məktəblərində ingilis əlifbasının hərfləri əsasında qiymətləndirmə sistemi qəbul edilib: A, B, C, D, F. Qiyməti hesablamaq üçün hərflər ballara çevrilir: A – 5 (əla), B – 4 (yaxşı), C – 3 (orta), D – 2 (kafi) və F – 1 (qeyri-qənaətbəxş). Əlbəttə ki, “A-lar” («ашница») uşaqlar üçün qəribə və anlaşılmaz səslənəcək və “həmişə A ilə oxuyan qız” isə çətin başa düşüləndir. Ehtimal ki, oxucular ABŞ qiymətləndirmə sistemi ilə tanış deyil, tərcüməçi bu realini analoqla əvəz edir - hər bir uşaq üçün sadə və başa düşülən ifadə: “bütün dərslərindən əlaçı”.

Məşhur Amerika realisi, əsasən, “*apteka*” / “*əczəxana*” kimi tərcümə olunan xüsusi tipli “drug-store” mağazasıdır. Bir nümunəni nəzərdən keçirək: *Once after she had started saving, the drug store had a special. Hot Fudge, 27/c, the sign in the window said* [2, s.10].

Bir gün Emma qənaət etməyə başlayandan az sonra mağaza şokoladlı dondurmaya endirim etdi. “Cəmi 27 sent!” - mağaza lövhəsində elan vurulmuşdu. [10, s.13]. Qeyd etmək lazımdır ki, nə “*apteka*” / “*əczəxana*”, nə də “dərman mağazası” sözünün hərfi tərcüməsi “*drug store*” sözünün mahiyyətini ifadə etməyə adekvat deyil, çünki onların arasında dərmanlardan başqa, bir çox başqa mallara da rast gəlmək olar, məsələn, şirniyyat, kosmetika, sərinləşdirici içkilər, jurnallar.

Təbii ki, bu halda “*apteka*” / “*əczəxana*” – bu anlayışın mümkün tərcümələrindən biri – uyğun deyil: rus oxucusunu qızın aptekdən dondurma alması çox təəccübləndirəcək. Tərcüməçi, məsələn, anlayışın mahiyyətini çatdırmaq üçün təsviri tərcümədən istifadə edə bilər. Amma bu halda təklif çox ağır olardı. Bu kontekstdə bu anlayış heç bir semantik yük daşımır, buna görə də tərcüməçi “*drug store*”nin analoqlarından birini – “mağaza”nı istifadə etmişdir.

Claudia wished to eat in the restaurant on the main floor, but Jamie wished to eat in the snack bar downstairs[2, s.36]. *Эмма нацелилась на музейный ресторан, но Джимми твёрдо решил ограничиться кафетерием в подвальном этаже. // Emma'nın muzey restoran diqqətini çəkmişdi, lakin Jimmi zirzəmidəki kafeteridə oturmaqda qərarlı idi* [10, s.47]. “Snack bar” anlayışı, adətən, qəlyanaltıların satıldığı ucuz bufet bildirir. Bəzi “snack barlar”da alkoqolsuz içkilər, şirniyyatlar və saqqızlardan əlavə, hot-doqlar, hamburgerlər və kartof çipsləri də satılır. Adətən bu cür müəssisələrdə satışları artırmaq üçün kənar yemək və içki gətirməyə icazə verilmir. “Snack bar”ı kinoteatrlarda və qastranomlarda kiçik bufetlər də adlandırmaq olar. Beləliklə, “snack bar” anlayışı rus dilinə “yeməkhana”, “bufet”, “bar”, “qəlyanaltı dükanı” kimi tərcümə edilə bilər. Lakin tərcüməçi “kafeteriya” anlayışından istifadə etmişdir - adətən, özünəxidmət sistemində fəaliyyət göstərən məhdud çeşidli yeməklər olan kiçik kafe [9]. Bu baxımdan “kafeteriya” anlayışı “snack bar” realisinə ən yaxındır.

Yeməklərin adları da həmişə tamamilə üst-üstə düşür və belə hallarda bir analoq tapmaq vacibdir. *Claudia, who had eaten cereal and drunk pineapple juice, scolded him about the need to eat properly. Breakfast for breakfast, and lunch food for lunch* [2, s.52]. *Эмма, которая съела кашу и выпила ананасовый сок, объяснила брату, что он неправильно питается: на завтрак надо есть завтрак, а не полдник* [10, s.64]. // *Sıyıq yeyən və ananas şirəsi içən Emma qardaşına düzgün qidalanmadığını izah etdi: səhər yeməyində günorta qəlyanaltısı deyil, səhər yeməyi yeyilməlidir.*

“Lunch” (lanç) ingilisdilli ölkələrdə “Luncheon” sözündən yaranmış və günorta yeməyini bildirən abreviaturadır (bu, nahar və ya yüngül “qəlyanaltı” ola bilər). Bu halda yemək qəbulu daha çox “qəlyanaltı” kimidir, ona görə də tərcüməçi rusdilli oxucuya başa düşülən və tanış olan “günorta qəlyanaltısı” sözündən istifadə edir. Lakin qeyd etmək lazımdır ki, bəzi tərcüməçilər “nahar” və ya “günorta qəlyanaltısı” əvəzinə “lanç” və ya “lenç” (bu transliterasiya sovet ədəbiyyatında istifadə olunurdu) sözlərindən istifadə etməyə üstünlük verirlər. Kitab uşaqlar üçün nəzərdə tutulduğundan, “lunch” anlayışını həqiqətən də uşaqlara başa düşülən və tanış olan “günorta qəlyanaltısı” kimi tərcümə etmək daha məqsədəuyğundur.

“Brunch” sözünün tərcüməsinə oxşar nümunə: *Jamie was feeling so satisfied that he gave Claudia seventy-five cents for brunch* [2, s.112]. *Джимми был в таком благодущном настроении, что выдал Эмме на завтрак целых семьдесят пять центов* [10, s.125] // *Cimmi o qədər yaxşı əhval-ruhiyyədə idi ki, səhər yeməyi üçün Emmaya yetmiş beş sent verdi.*

“Brunch” (“brunch”, iki ingilis sözünün “breakfast” və “lunch” birləşməsindən əmələ gəlib, Britaniya tələbələri üçün jarqondur) ABŞ və Avropada səhər yeməyi və lanç birləşdirən yeməkdir. Ölkəmizdə belə realilər yoxdur, lakin səhər yeməyi və nahar arasında seçim etdikdə, o zaman “brunch” anlayışı daha çox gecikmiş səhər yeməyinə aiddir, ona görə də tərcüməçi “səhər yeməyi” anlayışından istifadə edib, lakin məlumatın qavranılmasını asanlaşdırmaq üçün onun hansı səhər yeməyi olduğunu - gecikmiş, ya yox dəqiqləşdirməməyə ehtiyac olmayıb. Əsas personajların adlarının dəyişdirilməsinə diqqət etmək lazımdır. Orijinalda baş qəhrəmanın adı “Claudia” (Klaudiya), tərcümədə isə Emmadır. Təbii ki, tərcüməçi müəyyən səbəblərdən adını dəyişib. Əgər o, transkripsiyadan istifadə etsəydi və bu adı “Klaudiya” kimi tərcümə etsəydi, rus dilində bu qəliz və ağır səslənərdi. “Emma” adı rus dilində də var, ona görə də oxucu üçün qeyri-adi və yad olmayacaq. Həm də bu ad hallanır və bu, mətnin qavranılmasını xeyli asanlaşdırır. Bu adda qəhrəmanın xarakterinə uyğun gələn müəyyən incəlik və ciddilik də var. Ehtimal ki, oxşar səbəblərdən baş qəhrəmanın adı dəyişdirilib: *Jamie, the chosen brother, didn't even care for hot fudge sundaes...* [5, s.6]. *Джимми – брат, которого Эмма выбрала в сообщники, шоколадным пломбиром не интересовался* [10, s.9]. // *Emmanın şərik kimi seçdiyi qardaşı Ceymi, şokoladlı plombirə maraq göstərmirdi...* “Jamie” (Ceymi) “jem” (cem) sözü ilə həmahəngdir, bu da tərcüməni oxuyan uşaqda lazımsız assosiasiyalara səbəb ola bilər.

Növbəti iki nümunədə tərcüməçi funksional analoqlardan da istifadə etmişdir. *Then the lights would be turned out. Jamie would wait twelve minutes (lag time, Claudia called it) and emerge from hiding* [2, s.90]. *Когда охранник погасит свет, надо подождать двенадцать минут (на всякий пожарный, как говорила Эмма) – и можно выходить из укрытия.* [10, s.103] // *Mühafizəçi işığı söndürəndə on iki dəqiqə gözləmək lazımdır (Emmanın dediyi kimi, hər ehtimala qarşı) - və sığındığınız yerdən çıxıb bilərsiniz.*

“Lagtime” (leqtaım) bilavasitə əlaqəli iki hadisə arasındakı zaman dövrüdür. Rus dilində bu kontekstdə bu anlayışın ekvivalenti “hər ehtimala qarşı” ola bilər, bu da “çarəsiz qaldıqda”, “rahatlıq üçün”, “fövqəladə vəziyyətin mümkünlüyünə imkan verən” mənasını verir.

But there's also just a lot of newspaper clippings. Junk. It's a hodgepodge. Like my art collection [2, s.150]. *Но там полно и всякой дребедени. Газетные вырезки и прочая макулатура. Вунегрет, одним словом. Такой же, как моя коллекция* [10, s.192]. // *Bura hər cür cəfəngiyyatla doludur. Qəzetlərdən kəsilmiş parçalar və digər tullantı kağızları. Vineqret, bir sözlə. Eyni mənim kolleksiyam kimi.*

“Hodgepodge” ət və tərəvəzdən hazırlanmış qatı hörrə və ya raqudur [7, s.765], məcazi

mənada isə qarışıq, həftəbecər. Məcəzi mənada “vineqret” anlayışı həm də “hodgepodge” anlayışı kimi qarışıq, həftəbecər deməkdir, baxmayaraq ki, hərfi mənada bunlar fərqli anlayışlardır. Aşağıdakı tərcümə həllini də funksional analoq seçimi hesab etmək olar: *He seemed to regard the button panel, madam, as some sort of typewriter or piano or I.B.M. computer* [10, s.153]. *При этом, мадам, вид у ребёнка был такой, словно перед ним не приборная панель, а клавиатура – не то пишущей машинки, не то ЭВМ, не то фортепьяно* [10, s.202]. // *Madam, uşaq elə görünürdü ki, sanki qarşısında heç bir idarə paneli deyil, klaviatura - ya yazı makinası, ya kompüter, ya da piano var idi.* “İ.B.M.” (International Business Machines) baş ofisi Armonkda, Nyu-York ştatında (ABŞ) yerləşən transmilli korporasiya, dünyanın ən böyük avadanlıq və proqram təminatı istehsalçılarından və təchizatçılarından biri, həmçinin İT xidmətləri və konsaltinq xidmətləridir. “ƏBM” / “EHM” (Elektron hesablama maşını) funksional elementlər kimi mexaniki qurğular əvəzinə elektron cihazlardan istifadə etməklə qurulmuş kompüterdir. Bu termin onu tarixi sələfindən - mexaniki hesablama maşınından fərqləndirmək üçün istifadə edilmişdir. “Kompüter” termini və rusdillə elmi ədəbiyyatda qəbul edilmiş “ƏBM” abbreviaturası sinonimdir. Dövrümüzdə “elektron hesablama maşını” ifadəsi demək olar ki, gündəlik istifadədən çıxarılıb. “EHM” abbreviaturası əsasən rəqəmsal elektronika mühəndisləri tərəfindən hüquqi sənədlərdə hüquqi termin kimi istifadə olunur, həm də tarixi mənada 1940-cı illərdən 1980-ci illərə qədər kompüter avadanlıqlarına istinad etmək üçün istifadə olunur. “I.B.M. kompüter” bu kontekstdə “EHM”nin funksional analoqu sayıla bilər.

Tərcümədə funksional analoqun başqa bir nümunəsini nəzərdən keçirək: *They sent the children's cases to Lost and Found. Они только пожалы плечами и отправили футляры в стол находок . // Onlar sadəcə çiyinlərini çəkərək işləri itmiş və tapılanlara göndərirdilər.* “Tapıntılar bürosu” // «Стол (бюро) находок» // “Lost and Found” (Amerika ingiliscəsində Lost and Found, ingilis dilində “lost property”) itmiş əşyaların kataloqlaşdırılması, saxlanması və qaytarılması ilə məşğul olan təşkilatdır. Tipik olaraq, tapıntılar bürosu bir bələdiyyə təşkilatıdır [12, s.201].

Nəticə

Funksional analoqdan istifadə nümunələrini təhlil edərək belə nəticəyə gələ bilərik ki, uşaq ədəbiyyatı kontekstində bu metodun yüksək tezliyi onunla bağlıdır ki, əgər realı xüsusi semantik yük daşımırsa və bu realiyə rast gəlinən əsərin hədəf auditoriyası uşaqlardırsa, realilərin bu tərcümə üsulu ən uğurlu və adekvatdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Hüseynova, R. İngilis və Azərbaycan dillərində realı və fon sözləri. Fil. ü. fəl. dok. dissertasiyası. – Bakı: –2003.–s.
2. Konigsburg E. L. From the Mixed-Up Files of Mrs. Basil E. Frankweiler, Atheneum Publishers, 1967. – 162 p.
3. Quliyeva A İngiliszimlər və tərcümə / A.Quliyeva ; red. Q. Bayramov. - Bakı : Nurlan, 2008.
4. Sadıqova S., Hüseynova N., Abdullayeva İ., Novruzova S., Həsənli-Qəribova Ş. İzahlı dilçilik terminləri lüğəti. – Bakı: Elm nəşriyyatı, –2018. –912 səh.
5. Алексеева И. С. Введение в переводоведение : учеб. пособие для студ. филолог. и лингв. фак. высш. учеб. заведений. – 2-е изд., стер. / И. С. Алексеева. – СПб. :

- Филологический факультет СПбГУ; М. : Издательский центр «Академия», 2006. – 352 с.
6. Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) / Л.С. Бархударов // М., «Международные отношения», 1975. – 150с.
  7. Большой англо-русский словарь : в 2-х т. Ок.160000 слов. / Авт. Ю.Д. Апресян, И.Р. Гальперин, Р. С. Гинсбург и др. Под общ.рук. И.Р. Гальперина и Э.М. Медниковой. – 4-е изд., испр., с Дополнением – М. : Рус.яз., 1987— . —Т. 1. – 1040 с.Т. 2. – 1072 с.
  8. Влахов С. И. Непереводимое в переводе / С.И. Влахов, С. П. Флорин. – Изд.4-е. – М. : «Р. Валент», 2009. – 360 с.
  9. Кафетерий [Электронный ресурс]. URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/stroitel/2210> (дата обращения: 30.03.2022).
  10. Конигсбург Э. Л. Их архива миссис Базиль Э. Франквайлер, самого запутанного в мире: повесть / Э. Л. Конигсбург; пер. с англ. Е. Канищевой; художник В. Калачёва. – М. : Розовый жираф, 2010. – 224 с.:
  11. Розенталь Д.Э., Теленкова М.А. Словарь-справочник лингвистических терминов: Пособие для учителя. – 3-е изд., испр. и доп./ Д.Э. Розенталь, М.А. Теленкова. – М.: Просвещение, 1985. – 399с.
  12. Томахин Г. Д. Реалии-американизмы. Пособие по страноведению : Учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз. / Г. Д. Томахин. – М. : Высш. шк., 1988. – 239 с.

*Dövlət Gömrük Komitəsinin Akademiyası
E-mail: akhundova.t@mail.ru

Taire Akhundova

SOURCE LANGUAGE TO TARGET LANGUAGE TRANSLATION METHODS OF REALISTS

The reals in the language are considered language units directly related to culture. In the language, there are no second language units that reflect the culture, ethnography, and customs of the people as much as the real ones. Since reals reflect the individual culture of each nation, their translation from one language to another causes great difficulties. Therefore, reals are translated from the source language to the target language in various ways.

Functional equivalence is used as one of the methods of translation of reals. Equivalentents are used to convey cultural and household realities.

Reals are lexical units that name concepts, events, objects that are not in the reality, everyday life, and practical experience of speakers of another language. Reals are special names, geographic names that have no lexical equivalent in another language. Such lexical units belong to non-equivalent vocabulary. In the dictionary-databook of linguistic terms, reals are shown as material culture objects that play the main role for the nominative meaning of the word.

Keywords: *reality, culture, translation, language, equivalent.*

Тайре Ахундова

ИСХОДНЫЙ ЯЗЫК НА ЦЕЛЕВОЙ ЯЗЫК МЕТОДЫ ПЕРЕВОДА РЕАЛИСТОВ

Реалами в языке считаются языковые единицы, непосредственно связанные с культурой. В языке нет иноязычных единиц, отражающих культуру, этнографию и обычаи народа так же, как реальные. Поскольку реалы отражают индивидуальную культуру каждого народа, их перевод с одного языка на другой вызывает большие трудности. Поэтому реалии переводятся с исходного языка на целевой язык различными способами.

Функциональная эквивалентность используется как один из методов перевода действительных чисел. Эквиваленты используются для передачи культурных и бытовых реалий.

Реальные – это лексические единицы, обозначающие понятия, события, предметы, которых нет в действительности, повседневной жизни и практическом опыте носителей другого языка. Реалы — это особые имена, географические названия, не имеющие лексического эквивалента в другом языке. Такие лексические единицы относятся к безэквивалентной лексике. В словаре-сборнике лингвистических терминов реалии показаны как объекты материальной культуры, играющие основную роль для номинативного значения слова.

Ключевые слова: *реальность, культура, перевод, язык, эквивалент.*

AMEA-nın müxbir üzvü Əbülfəz Quliyev tərəfindən təqdim edilmişdir

İlk daxilolma tarixi: 10.02.2025

Son daxilolma tarixi: 11.03.2025